

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Střední škola obchodu,
služeb a podnikání
a Vyšší odborná škola

Kněžskodvorská 33/A, 370 04 České Budějovice

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Jméno autora: Mgr. Ladislav Kažimír

Datum vytvoření: 08.04.2013

Číslo DUMu: VY_32_INOVACE_01_Ch_ACH

Ročník: I.

Vzdělávací oblast: Přírodovědné vzdělávání

Vzdělávací obor: Chemie

Tematický okruh: Anorganická chemie

Téma: Vodík

Metodický list/anotace:

Prezentace je určena pro téma **chemie vodíku** v rozsahu SŠ, pro zopakování základních vlastností, reakcí a výskytu. Laboratorní příprava, průmyslová výroba a využití.

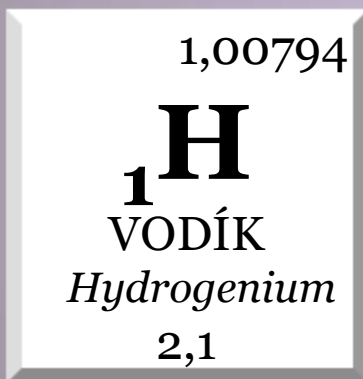
VODÍK

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
¹H																	² He
³ Li	⁴ Be											⁵ B	⁶ C	⁷ N	⁸ O	⁹ F	¹⁰ Ne
¹¹ Na	¹² Mg											¹³ Al	¹⁴ Si	¹⁵ P	¹⁶ S	¹⁷ Cl	¹⁸ Ar
¹⁹ K	²⁰ Ca	²¹ Sc	²² Ti	²³ V	²⁴ Cr	²⁵ Mn	²⁶ Fe	²⁷ Co	²⁸ Ni	²⁹ Cu	³⁰ Zn	³¹ Ga	³² Ge	³³ As	³⁴ Se	³⁵ Br	³⁶ Kr
³⁷ Rb	³⁸ Sr	³⁹ Y	⁴⁰ Zr	⁴¹ Nb	⁴² Mo	⁴³ Tc	⁴⁴ Ru	⁴⁵ Rh	⁴⁶ Pd	⁴⁷ Ag	⁴⁸ Cd	⁴⁹ In	⁵⁰ Sn	⁵¹ Sb	⁵² Te	⁵³ I	⁵⁴ Xe
⁵⁵ Cs	⁵⁶ Ba	⁵⁷ La*	⁷² Hf	⁷³ Ta	⁷⁴ W	⁷⁵ Re	⁷⁶ Os	⁷⁷ Ir	⁷⁸ Pt	⁷⁹ Au	⁸⁰ Hg	⁸¹ Tl	⁸² Pb	⁸³ Bi	⁸⁴ Po	⁸⁵ At	⁸⁶ Rn
⁸⁷ Fr	⁸⁸ Ra	⁸⁹ Ac**	¹⁰⁴ Rf	¹⁰⁵ Db	¹⁰⁶ Sg	¹⁰⁷ Bh	¹⁰⁸ Hs	¹⁰⁹ Mt	¹¹⁰ Ds	¹¹¹ Rg	¹¹² Cn	¹¹³ Uut	¹¹⁴ Fl	¹¹⁵ Uup	¹¹⁶ Lv	¹¹⁷ Uus	¹¹⁸ Uuo

* Lanthanoidy

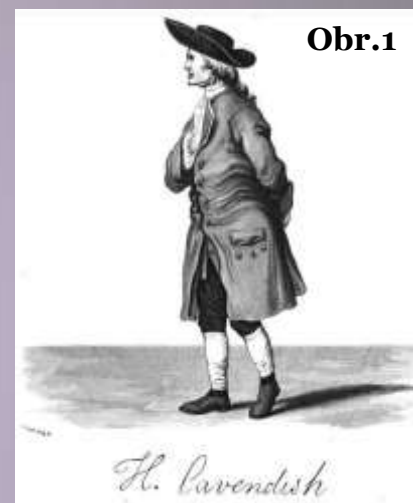
** Aktinoidy

⁵⁸ Ce	⁵⁹ Pr	⁶⁰ Nd	⁶¹ Pm	⁶² Sm	⁶³ Eu	⁶⁴ Gd	⁶⁵ Tb	⁶⁶ Dy	⁶⁷ Ho	⁶⁸ Er	⁶⁹ Tm	⁷⁰ Yb	⁷¹ Lu
⁹⁰ Th	⁹¹ Pa	⁹² U	⁹³ Np	⁹⁴ Pu	⁹⁵ Am	⁹⁶ Cm	⁹⁷ Bk	⁹⁸ Cf	⁹⁹ Es	¹⁰⁰ Fm	¹⁰¹ Md	¹⁰² No	¹⁰³ Lr

1766

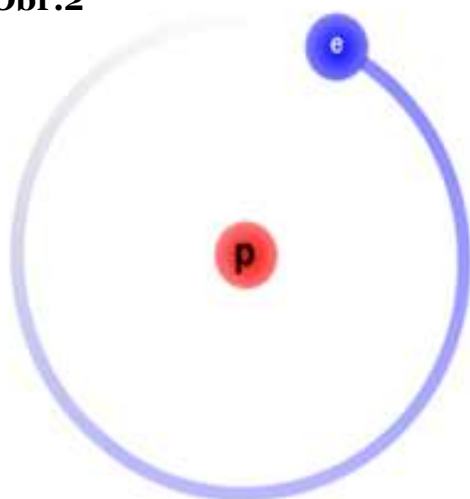
Henry
Cavendish

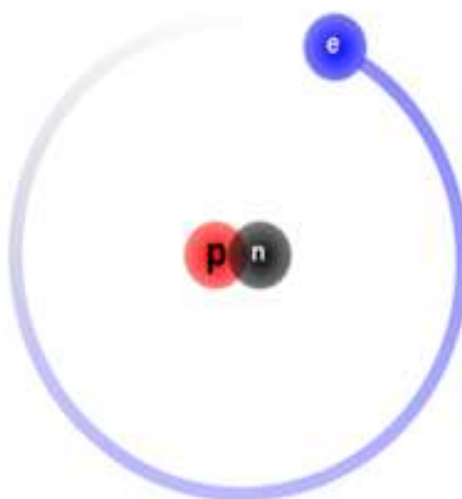
VLASTNOSTI

IZOTOPY

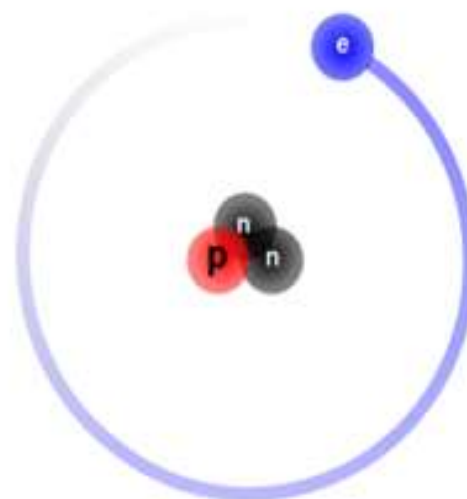
Obr.2

Protium

Deuterium

Tritium

Obr.3

VLASTNOSTI

FYZIKÁLNÍ

- ❖ bezbarvý plyn – 2 atomové molekuly H_2
- ❖ bez chuti a zápachu
- ❖ teplota tání $-259,125\text{ }^{\circ}\text{C}$ ($14,025\text{ K}$)
- ❖ teplota varu $-252,882\text{ }^{\circ}\text{C}$ ($20,268\text{ K}$)
- ❖ je 14,38krát lehčí než vzduch
- ❖ vede teplo 7krát lépe než vzduch
- ❖ velmi málo rozpustný ve vodě
- ❖ některé kovy ho pohlcují (palladium)

VLASTNOSTI

CHEMICKÉ

Obr.6

❖ hořlavý, namodralý nesvítivý plamenem

❖ hoření nepodporuje

Obr.7

❖ směs $H+O$ je výbušná, nejvíce při poměru 2:1

❖ s fluorem se slučuje za pokojové teploty

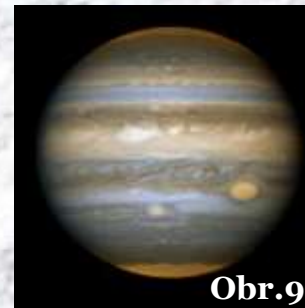
❖ značně reaktivnější při zahřátí

❖ má schopnost redukovat kovy z jejich oxidů

VÝSKYT

VOLNÝ

- ❖ nejrozšířenější prvek ve vesmíru
- ❖ hvězdy - Slunce
- ❖ obří planety - Jupiter
- ❖ horní vrstvy atmosféry

VÁZANÝ

- ❖ podíl v zemské kůře činí 0,88 % (hmotnostních)
- ❖ organické sloučeniny - cukry, tuky, bílkoviny
- ❖ voda, kyseliny, hydrogensoli, hydroxidy
- ❖ biogenní prvek

LABORATORNÍ PŘÍPRAVA

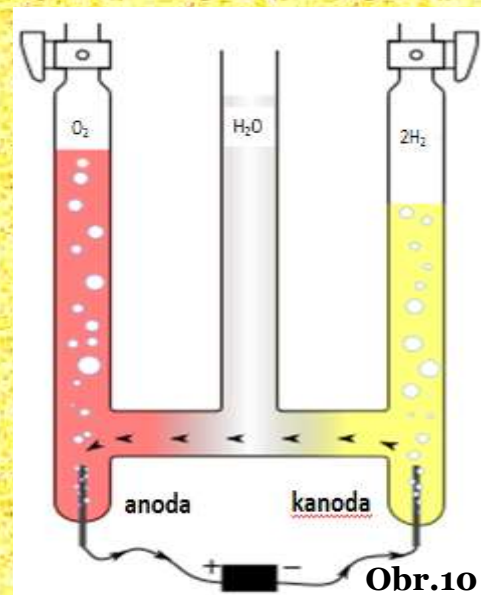
- ❑ Reakce neušlechtilých kovů s kyselinami.

- ❑ Reakce sodíku s vodou.

- ❑ Elektrolýza vody.

PRŮMYSLOVÁ VÝROBA

- ❑ Termický rozklad methanu při 1000 °C.

- ❑ Reakce vodní páry s rozžhaveným koksem.

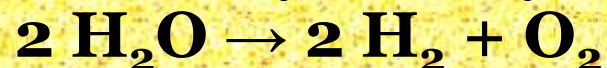
- ❑ Reakce vodní páry se železem.

- ❑ Vedlejší produkt při elektrolýze vodného $\odot$ NaCl.

- ❑ Elektrolýza vody.

POUŽITÍ

❑ S kyslíkem se využívá ke svařování a řezání kovů.

Obr.11

❑ Plnění meteorologických balonů.

Obr.12

❑ Palivo do raket.

Obr.13

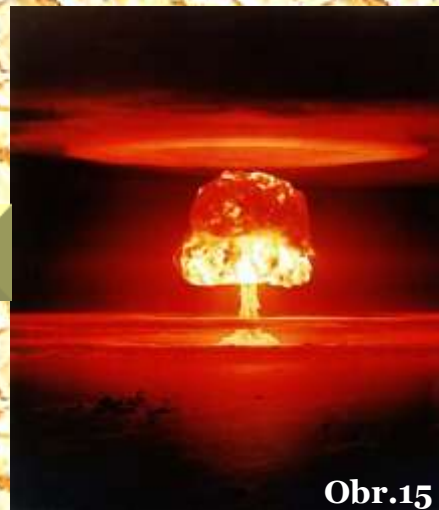
❑ Palivo do aut.

POUŽITÍ

- ❑ Ztužování pokrmových tuků.
- ❑ Odstraňování síry z ropy.
- ❑ Výroba amoniaku, methanolu, dusíkatých hnojiv, kyseliny dusičné, syntetického kaučuku.
- ❑ Redukční činidlo.
- ❑ Vodíková bomba.

Obr.14

Obr.15

DOPRAVA

- ocelové lahve s **červeným** pruhem
- **levotočivý závit !!!** – hořlavé plyny

Obr.16

Označení lahví technických plynů.

plyn	hrdlo	plášť (volitelně)
kyslík, technický (O ₂)	bílé	modrý
acetylen (C ₂ H ₂)	kaštanově hnědá	kaštanově hnědá
argon (Ar)	tmavě zelené	šedý
dusík (N ₂)	černé	černý
oxid uhličitý (CO ₂)	šedé	šedý
helium (He)	hnědé	hnědý
vodík (H ₂)	červené	červený
inertní plyny Xe, Kr, Ne	světle zelené	šedý (světle zelený)
argon + oxid uhličitý (Ar+CO ₂)	světle zelené	šedý (světle zelený)
stlačený vzduch (N ₂ +O ₂)	světle zelené	šedý
čpavek (NH ₃)	žluté	šedý
oxid siřičitý (SO ₂)	žluté	šedý
chlór (Cl ₂)	žluté	šedý

Obr.17

Označení lahví dýchacích a medicínálních plynů.

plyn	hrdlo		plášť
kyslík, medicínální(O ₂)	bílé		bílý
oxid dusný (N ₂ O)		modré	bílý
oxid uhličitý (CO ₂)	šedé		bílý
stlačený vzduch (N ₂ +O ₂)	bílé	černé kruhy nebo segmenty	žlutý
helium + kyslík (He+O ₂)	bílé	hnědé kruhy nebo segmenty	bílý
oxid uhličitý + kyslík (CO ₂ +O ₂)	bílé	šedé kruhy nebo segmenty	bílý
oxid dusný + kyslík (N ₂ O+O ₂)	bílé	modré kruhy nebo segmenty	bílý

Doplňte tabulku pomocí PTP

český název prvku

latinský název prvku

značka prvku

protonové číslo

počet protonů v jádře

počet elektronů v obalu

číslo skupiny

číslo periody

počet valenčních elektronů

počet elektronových vrstev

elektronegativita

atomová hmotnost

VODÍK

HYDROGENIUM

H

1

1

1

I.A

1

1

1

2,1

1

Citace

- Obr.1** WILSON, George. *Soubor: Henry Cavendish signature.jpg - Wikipedie, Wikipedia, the free encyclopedia* [online]. [cit. 1.4.2013]. Dostupný na WWW: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Cavendish_Henry_signature.jpg
- Obr.2** HÜNNIGER, Dirk. *Soubor: Vodík Deuterium Tritium Jádra Schmatic-de.svg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 3.4.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hydrogen_Deuterium_Tritium_Nuclei_Schmatic-de.svg
- Obr.3** BASS, Cary. *Soubor:Radioactive.svg - Wikipedie* [online]. [cit. 4.4.2013]. Dostupný na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Radioactive.svg>
- Obr.4** NASA. *HubbleSite - Picture Album: Hubble Sees a Horsehead of a Different Color* [online]. [cit. 6.4.2013]. Dostupný na WWW: http://hubblesite.org/gallery/album/nebula/pr2013012a/large_web/
- Obr.5** NASA. *HubbleSite - Picture Album: Jet in Carina* [online]. [cit. 6.4.2013]. Dostupný na WWW: http://hubblesite.org/gallery/album/nebula/pr2009025e/large_web/
- Obr.6** HENNING, Torsten. *Soubor:GHS-pictogram-flamme.svg - Wikipedie* [online]. [cit. 5.4.2013]. Dostupný na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:GHS-pictogram-flamme.svg>
- Obr.7** TORSTEN HENNING. *Soubor:GHS-pictogram-explos.svg - Wikipedie* [online]. [cit. 1.4.2013]. Dostupný na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:GHS-pictogram-explos.svg>
- Obr.8** NASA. *Soubor:Sun in X-Ray.png - Wikipedie* [online]. [cit. 4.4.2013]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Sun_in_X-Ray.png
- Obr.9** I. DE PATER; M. WONG. *HubbleSite - Picture Album: Jupiter's New Red Spot - HST ACS/WFC: April 16, 2006* [online]. [cit. 6.4.2013]. Dostupný na WWW: http://hubblesite.org/gallery/album/solar_system/pr2006019c/large_web/
- Obr.10** IIVQ. *Soubor: Hofmann voltameter fr.svg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 5.4.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hofmann_voltameter_fr.svg
- Obr.11** AUTOR NEUVEDEN. *Soubor: Typy plynového hořáku head.jpg - Wikipedie, Wikipedia, the free encyclopedia* [online]. [cit. 4.4.2013]. Dostupný na WWW: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Types_of_gas_torch_head.jpg
- Obr.12** NASA. *Kennedy Media Gallery* [online]. [cit. 6.4.2013]. Dostupný na WWW: <http://mediaarchive.ksc.nasa.gov/search.cfm?cat=118>

Citace

Obr.13 NASA. *Soubor:Space Shuttle Columbia launching.jpg* - *Wikipedie* [online]. [cit. 4.4.2013].

Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Space_Shuttle_Columbia_launching.jpg

Obr.14 HOPFNER, Helge. *Soubor:Space Shuttle Columbia launching.jpg* - *Wikimedia Commons*[online]. [cit. 4.4.2013].

Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:FD_2a.jpg

Obr.15 UNITED STATES DEPARTMENT OF ENERGY. *Soubor:Space Shuttle Columbia launching.jpg* – *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 4.4.2013].

Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Space_Shuttle_Columbia_launching.jpg

Obr.16 TORSTEN HENNING. *Soubor:GHS-pictogram-bottle.svg* - *Wikipedie* [online]. [cit. 1.4.2013].

Dostupný na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:GHS-pictogram-rondflam.svg>

Obr.17 SAGDEJEV, Ildar. *soubor: 2008-07-24 Bundle of compressed gas bottles.jpg* - *Wikipedie, otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 5.4.2013].

Dostupný na WWW: http://en.wikipedia.org/wiki/File:2008-07-24_Bundle_of_compressed_gas_bottles.jpg

Obr.18 RATINCKX, Josef Leopold. *Soubor: Josef Leopold Ratinckx Der Alchemist.jpg* - *Wikimedia Commons* [online].

[cit. 28.4.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Joseph_Leopold_Ratinckx_Der_Alchemist.jpg

Literatura

Dušek B.; Flemr V.   Chemie pro gymnázia I. (Obecná a anorganická), SPN 2007, ISBN:80-7235-369-1

Vacík J. a kolektiv   Přehled středoškolské chemie, SPN 1995, ISBN: 80-85937-08-5

Kotlík B., Růžičková K.   Chemie I. v kostce pro střední školy, Fragment 2002, ISBN: 80-7200-337-2